

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 439

**Problemy ekonomii,
polityki ekonomicznej
i finansów publicznych**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Jadwiga Marcinek
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Barbara Cibis
Łamanie: Beata Mazur
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

Wydanie publikacji dofinansowane ze środków Fundacji KGHM Polska Miedź

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-594-0

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Agnieszka Barczak: Sezonowość i prognozowanie ruchu pasażerskiego w transporcie lotniczym na przykładzie Portu Lotniczego Szczecin-Goleńców / Air passenger traffic forecasting and seasonality on the example of Szczecin-Goleńców Airport	11
Iwona Bąk, Beata Szczecińska: Przestrzenne zróżnicowanie województw Polski pod względem sytuacji społeczno-gospodarczej / Spatial differentiation of Polish voivodeships in terms of socio-economic situation	23
Iwona Bąk, Beata Szczecińska: Wykorzystanie statystycznej analizy danych do oceny rynku pracy w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej / Application of statistical data analysis to evaluation of the labour market in Poland in comparison to the countries of the European Union	35
Patrycja Chodnicka-Jaworska: Determinanty ratingów kredytowych krajów strefy euro / Determinants of euro zone countries' credit ratings	47
Piotr Chojnacki, Tomasz Kijek: Wydatki na prace badawczo-rozwojowe a wartość rynkowa firm biotechnologicznych / R&D expenditures and market value of biotechnology firms	59
Magdalena Cyrek: Within and between sectoral sources of wage inequality across European Union countries / Wewnątrz- i międzysektorowe źródła nierówności płacowych pomiędzy państwami Unii Europejskiej	67
Marta Czekaj: Wybrane problemy sukcesji gospodarstw rolnych w Polsce / Selected problems of succession of farms in Poland.....	77
Mieczysław Dobija: Ekonomia pracy. Gospodarka bez deficytu z ograniczonymi podatkami / Economics of labor. Deficit free economy with limited taxes	90
Małgorzata Magdalena Hybka: Personal income tax expenditures in Germany and Poland / Preferencje w podatku dochodowym od osób fizycznych w Niemczech i w Polsce	104
Marcin Idzik: Financial inclusion in Poland in the segment of young consumers / Inkluzja finansowa w Polsce w segmencie młodych konsumentów...	115
Dorota Jegorow: Ekonomia próżni – wyzwania rozwojowe / Economics of emptiness – developmental challenges.....	126
Elżbieta Jędrych: Innowacje społeczne w przedsiębiorstwach / Social innovations in enterprises	134

Marcin Jędrzejczyk: Kwantytatywna formuła wyznaczania kursu centralnego w procesie rozszerzania unii walutowej / Quantitative formula to determine central rate in the process of monetary union extension.....	144
Adam Karbowski: Strategiczne znaczenie kosztu stałego ustanowienia współpracy badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw / Strategic meaning of the fixed set-up cost of R&D cooperation	154
Wojciech Kisiało: Nierówności regionalne a wzrost gospodarczy – weryfikacja hipotezy odwróconego U Williamsona / Regional inequalities vs. economic growth – testing Williamson’s inverted U-curve hypothesis	167
Krzysztof Kluza: Wpływ wzrostu stóp procentowych na ryzyko kredytowe jednostek samorządu terytorialnego / Effect of higher interest rates on credit risk of local government units	178
Iwona Kowalska: Konsekwencje finansowe dla gmin podwyższenia wieku obowiązku szkolnego / Financial consequences of raised school starting age for communes.....	194
Joanna Kuczevska, Sylwia Morawska: Court Excellence Model jako narzędzie poprawy sprawności organizacyjnej sądów / Court Excellence Model as a tool of improving the organizational efficiency of courts	206
Paweł Kulpaka: Niezachowanie względnego parytetu siły nabywczej w wybranych krajach członkowskich strefy euro w latach 1999-2015 / Disturbance of the relative purchasing power parity in the selected Member States of the eurozone in the years 1999-2015	219
Maria Miczyńska-Kowalska: Szanse i zagrożenia rynku pracy województwa lubelskiego na obszarach wiejskich / Opportunities and threats of the labour market in rural areas of Lublin Voivodeship	230
Teresa Miś: Rola funduszy i programów UE w wielofunkcyjnym rozwoju obszarów wiejskich / The role of EU funds and programs in multifunctional rural areas development	241
Dawid Obrzeźgiewicz: Wpływ podatku od towarów i usług na płynność finansową przedsiębiorstwa / Impact of VAT on financial liquidity of company.....	253
Tetiana Paientko: Public debt in Ukraine: irrational management and risks leading to corruption / Dług publiczny Ukrainy: zarządzanie irracjonalne i zagrożenia prowadzące do korupcji	265
Kateryna Proskura: Concept and rules of thin capitalization as means of minimizing tax load / Koncepcje i zasady niedostatecznej kapitalizacji jako środki minimalizacji obciążeń podatkowych.....	274
Jurij Renkas: Ekonomia pracy. Teoria godziwych wynagrodzeń / Economics of labor. Theory of fair remuneration	284
Viktor Shevchuk, Agnieszka Żyra: Światowe ceny metali a wzrost gospodarczy w krajach Europy Środkowej i Wschodniej / World metal prices vs. economic growth in the Central and East European countries	302

Jerzy Sokolowski: Czynniki kształtujące strategie cenowe sprzedaży usług przez hotele / Strategies in shaping the price sales for hotel services	315
Joanna Stefaniak: Usługi w nowej strategii rynku wewnętrznego / Services in the New Single Market Strategy.....	324
Maciej Szczepkowski: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Republice Czeskiej na tle Europy Środkowo-Wschodniej / Foreign direct investment in the Czech Republic in comparison to CEE region	335
Anna Walczyk: Formulation of the cluster development strategy – selected aspects / Formułowanie strategii rozwoju klastra – wybrane aspekty.....	344
Adam Wasilewski: Przesłanki i uwarunkowania instytucjonalnego wsparcia transferu innowacji do sektora przetwórstwa spożywczego / Premises and conditions of institutional support for the innovation transfer to the food processing sector.....	362
Anna Wildowicz-Giegiel, Katarzyna Lewkowicz-Grzegorzczak: Podatek dochodowy jako instrument redystrybucji dochodów w Polsce na tle krajów UE-28 / Personal income tax as an instrument of income redistribution in Poland against the background of EU-28 countries	374
Michał Zaremba: Wpływ globalnego kryzysu finansowego na nierównowagi wewnętrzne w strefie euro / Impact of global financial crisis on the internal imbalances in the euro area.....	384
Jolanta Zawora: Działalność gminy w Niemczech i Polsce – uwarunkowania prawne, organizacyjne i finansowe / Activities of municipalities in Germany and Poland – legal, organizational and financial factors	393
Andrzej Zygula, Paweł Oleksy: Polityka dywidendowa spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie na przykładzie sektora handel / Dividend policy of companies listed on the Warsaw Stock Exchange on the example of the trading sector	405
Jolanta Żukowska: Geoeconomia nowej rzeczywistości / Geoeconomics of new reality	417

Wstęp

Problemy ekonomii, polityki ekonomicznej i finansów publicznych wydajemy w serii Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Niniejsza publikacja, stanowiąca pierwszą z czterech części materiałów konferencyjnych, zawiera 36 opracowań, w tym sześć w języku angielskim. Zostały one poświęcone aktualnym problemom naukowo-badawczym z zakresu teorii ekonomii, realizacji polityki ekonomicznej – w wymiarze mikro- i makroekonomicznym – oraz zagadnieniom związanym ze stanem finansów publicznych w Polsce i na świecie.

Liczne grono autorów prezentuje wyniki swoich dociekań naukowych w postaci teoretycznych i empirycznych analiz związanych z polityką fiskalną na szczeblu centralnym i samorządowym, wykorzystaniem instrumentów polityki podatkowej w odniesieniu do opodatkowania kapitału, pracy i konsumpcji oraz z problemami polityki pieniężnej i rynku kapitałowego w skali krajowej i międzynarodowej. Ponadto zeszyt zawiera opracowania dotyczące nierówności społecznych, polityki regionalnej i lokalnej, rozwoju produkcji rolnej, obszarów wiejskich i przetwórstwa spożywczego, problemów sektora usług turystycznych i transportowych, jak również rozwoju innowacyjności przedsiębiorstw, efektywności wydatków na B+R oraz polityki państwa w obszarze rynku pracy.

Publikacja nasza jest adresowana do środowisk naukowych i studentów wyższych uczelni oraz osób, które w praktyce zajmują się finansami publicznymi, współczesnymi problemami polityki ekonomicznej czy ekonomii. Poszczególne artykuły były recenzowane przez profesorów uniwersytetów, w większości kierowników katedr ekonomii lub polityki ekonomicznej. Za ich rzetelne recenzje chciałbym serdecznie podziękować. Dziękuję również pracownikom Katedry Ekonomii i Polityki Ekonomicznej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu oraz wszystkim osobom i instytucjom zaangażowanym w powstanie tej publikacji.

Jestem w pełni przekonany, że książka *Problemy ekonomii, polityki ekonomicznej i finansów publicznych* będzie Państwa inspirować do dalszych badań i dociekań naukowych oraz przyczyni się do powstania równie interesujących opracowań w przyszłości.

Jerzy Sokołowski

Jolanta Żukowska

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
e-mail: jzukows@sgh.waw.pl

GEOEKONOMIA NOWEJ RZECZYWISTOŚCI

GEOECONOMICS OF NEW REALITY

DOI: 10.15611/pn.2016.439.36

JEL Classification: F59

Streszczenie: W związku z przenikaniem się działań politycznych i gospodarczych oraz z powodu nierozzerwalnych związków geografii z gospodarką istnieje pilna potrzeba zajęcia się geoekonomią poszczególnych państw, wspólnot oraz globalną rzeczywistością nie tylko geopolityczną, ale właśnie geoeconomiczną. Obecnie państwa rezygnują z tradycyjnych instrumentów ochrony granic ekonomicznych, a używają bardziej wyrafinowanych metod, które umożliwią konkurowanie w przestrzeni geoeconomicznej. Liczy się perswazja, koalicja problemowa, przekonywanie i efektywne konkurowanie i organizowanie kampanii promocyjnych na rzecz inwestycji. Wydaje się, że poszczególne państwa coraz świadomiej zaczynają spostrzegać swoje geograficzne uwarunkowania oraz gospodarcze możliwości i szanse. Polityka powinna sprzyjać rozwojowi gospodarczemu. Nie powinna używać gospodarki do manipulacji i do robienia interesów kosztem innych społeczeństw, a nawet kosztem życia wielu ludzi, jak to ma miejsce na Ukrainie.

Słowa kluczowe: geopolityka, geoeconomia, bieguny, trilateralizm, dwubiegunowość.

Summary: In connection with the permeation of politics and economy, and for the reasons of an inseparable union of geography and economy there is an urgent need to deal with geoeconomics of individual countries, communities and the global reality, not only geopolitical but just geoeconomic one. Currently, states are giving up traditional instruments of border protection and use more sophisticated methods, which will enable to compete in the geoeconomic space. What matters is persuasion, problematic coalition, convincing and effective competition and organizing promotional campaigns for investment. It seems that individual nations more consciously begin to perceive their geo-conditions and economic possibilities and opportunities. Policy should foster economic development. It should not use economic instruments for manipulation and doing business at the expense of other societies and the lives of people – which example is Ukraine.

Keywords: geopolitics, geoeconomics, poles, trilateralizm, bipolarity.

1. Wstęp

Dostęp do zasobów lub kontrolowanie tego dostępu warunkuje osiągnięcie określonych efektów, wzrostu efektywności przez społeczność, państwa, przedsiębiorstwa i osiągnięcie wzrostów wartości przedsiębiorstw.

Geograficzne uwarunkowania państw i przedsiębiorstw decydują o ich możliwościach i sposobie nacisku na instytucje i państwa w celu realizacji obranej strategii. Zasoby najczęściej stają się kartą przetargową w różnego rodzaju negocjacjach. W interesie państw czy przedsiębiorstw, dysponujących nadwyżką kapitału, jest inwestowanie. To wiąże się z poszukiwaniem nowych rynków, innowacji i zwiększaniem konkurencyjności. W interesie beneficjentów jest poszukiwanie inwestorów, zainteresowanych dawców kapitału, którzy zapewnią rozwój i trwały wzrost.

Celem pracy jest zdefiniowanie pojęć geoeconomia oraz geoeconomia ruchu, zarysowanie współczesnych zależności politycznych uwarunkowanych geograficznie, ustalenie preferencji sił – nowego układu geoeconomicznego, wskazanie zmian zachodzących w poszczególnych krajach, wspólnotach i określenie wpływu tych zmian na wartość przedsiębiorstw.

2. Geografia ekonomiczna, geopolityka, geoeconomia

Pojęcie geografii ekonomicznej zostało pierwszy raz wprowadzone w Stanach Zjednoczonych w XIX wieku przez Henry'ego George'a w pracy *Progress and Poverty*. Podejmował on w roku 1879 problem wpływu czynnika geograficznego na rozwój ekonomiczny miast w USA [Foldwary 1999, s.17].

W roku 1929 Ray H. Whitbeck opublikował artykuł *A science of geonomics* i był prekursorem współczesnej geoeconomii (*geoeconomics*). Zaznaczał, że prawa ekonomiczne powinny uwzględnić lokalny i regionalny kontekst geograficzny, a geografia ekonomiczna tworzy bazę empiryczną. Natomiast geoeconomia formułuje zasady i prawa działania ekonomicznego w danych warunkach geograficznych [Whitbeck 1929, s.117].

Istnieje również przekonanie, że pierwowzór geoeconomicznego działania sięga dużo wcześniej, do XVII-wiecznego merkantylizmu, mającego za cel maksymalizację bogactwa. Wykorzystanie geoeconomii jest widoczne w strategii Stanów Zjednoczonych przed I wojną światową. Pod koniec XIX wieku USA stały się potęgą gospodarczą. Istotną rolę odgrywała ekspansja ekonomiczna w postaci inwestycji za granicę zakumulowanych nadwyżek kapitału. Było to związane z polityką otwartych drzwi, którą propagował również F.D. Roosevelt [Haliżak (red.) 2012, s. 19].

Za działania, które zapoczątkowały wyłonienie się geoeconomii, można uznać:

- okres zimnej wojny, funkcjonowanie strategicznego embarga Zachodu,
- dekolonizację,
- koncepcję nowego międzynarodowego ładu ekonomicznego,
- nasilające się konflikty z powodu podnoszenia cen ropy przez państwa OPEC,

- utworzenie w ramach OECD Międzynarodowej Agencji Energetycznej (IEA), aby odeprzeć ofensywę OPEC,
- w USA – rozwijanie alternatywnych źródeł energii, dywersyfikację dostaw, zmniejszenie energochłonności gospodarki,
- innowacyjność, produktywność, konkurencyjność,
- intensyfikację procesów globalizacji,
- powstawanie geoekonomicznych strategii działania państw, które oparte są na dostępie i kontroli dostępu do rzadkich zasobów (źródła energii, kapitał, technologia),
- konfrontację i rywalizację między państwami [Haliżak (red.) 2012, s. 21].

Geopolityka jest natomiast polityką państwa, „walką” o przestrzeń i wpływy, wynika z położenia państwa, a w następnej kolejności z umiejętności posługiwania się własnymi atutami.

Geoekonomia nie podporządkowuje się logice determinizmu geograficznego, mniej uwagi poświęca miejscu, a więcej umiejętnemu korzystaniu z zasobów (ludzkich, kapitałowych, usług) i skutecznemu działaniu. Jest to „walka” o rynek, ład gospodarczy, skuteczną wymianę towarów, kapitałów, usług. W wymiarze praktycznym do niedawna nieznaną geoekonomia może być skutecznym narzędziem opisu, a nawet diagnozy i prognozy obecnej sytuacji globu.

Dawniej kapitał państwa stanowiły jego surowce, zasoby, potencjał ludnościowy i obszar, dzisiaj ważniejsze jest skuteczne gospodarowanie nastawione na wzrost, postęp, modernizację i innowacje. Nie ma dobrej strategii państwa bez skutecznej polityki gospodarczej [Góralczyk 2014].

Tak więc, „w duchu” realizmu, zmiany międzynarodowych zachowań państw legitymują geoekonomię, traktując ją jako nową formę rywalizacji, konkurowania oraz walki o wpływy [Haliżak (red.) 2012, s. 22].

Edward Luttwak zauważa, że w geopolityce o roli, randze i wielkości państwa decyduje potencjał militarny i zasoby naturalne, a w geoekonomii decyduje jego efektywność gospodarcza i siła ekonomiczna. Współczesny kapitalizm charakteryzuje się przesunięciem władzy w państwach do ośrodków ekonomicznych – biznes, grupa interesów, biurokracja państwowa odpowiedzialna za gospodarkę – przez co formułowane cele zysku i bogactwa są traktowane priorytetowo w procesie politycznym. To zaś generuje kryzysy i społeczne nierówności [Luttwak 2000, s. 24].

Najbardziej interesujący w tym względzie wydaje się neoliberalny instytucjonalizm, który podejmuje problematykę współpracy państw. Odwołuje się on do racjonalności natury ludzkiej, wiary w postęp, unikania wojen i konfliktów przez współpracę gospodarczą. Uznaje on współzależność aktywności zewnętrznej i wewnętrznej państwa oraz postulat instytucjonalizacji stosunków międzynarodowych. Cechą działań państwa jest racjonalne i egoistyczne działanie, które ma na celu maksymalizację korzyści (*the rational egoist maximizer*). Instrumentami geoekonomicznego działania państw – tzw. siłą miękką – są:

- międzynarodowa ochrona własności intelektualnej,
- reguły pochodzenia towarów,
- tworzenie i rozwijanie marki państwa.

Państwa rezygnują z tradycyjnych instrumentów ochrony granic ekonomicznych, a używają bardziej wyrafinowanych metod, które umożliwią konkurowanie w przestrzeni geoeconomicznej. Liczy się perswazja, koalicja problemowa, przekonanie i efektywne konkurowanie oraz organizowanie kampanii promocyjnych na rzecz inwestycji [Halizak (red.) 2012, s. 25-26].

Przestrzeń geoeconomiczną, przyjmując aksjologiczny punkt widzenia, można określić jako przestrzeń wspólnych wartości, ponieważ:

- transakcje i interakcje są realizowane na bazie jednolitych systemów technologicznych opartych na uniwersalnych prawach nauk technicznych i przyrodniczych, a procesy gospodarcze opierają się na uniwersalnych prawach ekonomii,
- globalny sposób gospodarowania nie ma alternatywy,
- powstały organizacje i instytucje: MFW, GATT i WTO oraz G-8 i G-20, które przyczyniają się do ustanowienia wspólnych norm, standardów i oceniają gospodarki.

3. Wielobiegunowość geoeconomii – trilaterizm?

Badając przestrzeń międzynarodową, do 2014 roku, wydawało się, że mamy do czynienia z trzema aktorami: Stanami Zjednoczonymi, Chinami, UE. Jako trzy bieguny charakteryzowały się wysokim udziałem w światowym handlu, inwestycjach i finansach międzynarodowych. Stanowiły więc swoistą triadę [Halizak (red.) 2012, s. 697].

Znaczenie triady zostało szczególnie podkreślone w badaniach po kryzysie 2008/2009, kiedy zauważono silny wpływ koniunktury tych trzech przestrzeni na gospodarkę światową [Grosse 2014a, s. 20-250].

T.G. Grosse w 2014 roku pisał, że Unia Europejska, Stany Zjednoczone i Chiny są najważniejszymi graczami gospodarki światowej [Grosse 2014a, s. 50-260].

Jednak analizując kryzys ukraiński, T. Grosse podkreślił, iż Moskwa stosuje wiele instrumentów wywierania presji w stosunkach międzynarodowych, począwszy od środków militarnych, czego najlepszym przykładem są działania wobec Ukrainy, w tym aneksja Krymu i wsparcie dla separatystów we wschodnich regionach kraju. Jednostronne zajęcie Krymu i możliwość kolejnych roszczeń terytorialnych oraz innych działań destabilizujących sytuację na Ukrainie nie spotkały się z odpowiednio twardą odpowiedzią Zachodu. Bez wątpienia względna słabość Zachodu zachęcała Rosję do zdecydowanych kroków, które wcześniej były wręcz nie do pomyślenia [Grosse 2014b, s. 1-12].

Należy zaznaczyć, iż Rosja podjęła też sankcje odwetowe wobec USA, zawieszając współpracę kosmiczną, co ma bezpośrednie znaczenie dla amerykańskiego bezpieczeństwa i potencjału wojskowego. Rosja odmówiła m.in. możliwości dalszego wykorzystywania rosyjskich silników raketowych do wynoszenia na orbitę ame-

rykańskich satelitów wojskowych oraz dostępu do Międzynarodowej Stacji Kosmicznej po roku 2020 [FT 2014, s. 4].

Natomiast Unia Europejska jest instytucją zbiurokratyzowaną, realizującą partykularne cele najbogatszych państw i przeżywa dzisiaj poważny kryzys, również zadłużeniowy.

Dobrym przykładem wpływu kryzysu zadłużenia na potencjał geopolityczny Europy są wskaźniki wydatków na obronę, które od 2008 r. spadają, na przykład we Włoszech zmniejszyły się o ponad 21 proc., o blisko 10 proc. w Wielkiej Brytanii i o ponad 4 proc. w Niemczech. W tym samym czasie w Rosji wzrosły o ponad 30 proc. Budżet obronny tego państwa przewyższa wydatki jakiegokolwiek państwa UE, przykładowo jest większy dziesięciokrotnie od polskiego [Boniface (red.) 2013, s. 20-180].

USA zadbały, co prawda, o zabezpieczenie energetyczne kraju i są ciągle energetyczną potęgą, ale czy biegunem w przestrzeni geoeconomicznej?

Podczas gdy Turcja realizuje swoje interesy regionalne, eliminując Kurdów, i gdy Rosja włącza się do gry spektakularnie, atakując cywilów, Stany Zjednoczone milczą [Lachowski 2016].

Chiny, jako potęga ekonomiczna, cały czas przejawiają swoje zdemoralizowanie na gruncie przestrzegania praw człowieka i nie potrafią odejść całkowicie od imitacji produkcyjnej [<http://chiny24.com/news/chiny>]. Świat również nie chce dostrzegać milionów głodzonych ludzi, karanych i bezlitośnie poddanych reżimowi i torturom [<http://www.pismofronda.pl>]. Chiny są w czołówce państw, które nie respektują praw jednostki, a niepełnosprawni są traktowani gorzej od zwierząt [<https://www.hrw.org/node/258857>]. Szacuje się, iż w samych Chinach liczba osób niepełnosprawnych wynosi około 83 mln, co stanowi 6,3% całego chińskiego społeczeństwa [Grzesiak 2013, s. 3-14]. Ponadto nadmuchana spekulacyjna chińska bańka pękła w roku 2015 i objawił się nam nowy stan chińskiej gospodarki. Jak widać, dochodziło do licznych nadużyć. Budowano całe osiedla dla samej budowy i niestety do dziś stoją puste [Mańkowski 2016].

Wydaje się jednak, że teoria trójbiegunowości upadła razem z bezsilnością, bezradnością Europy w związku z kryzysem na Ukrainie i wojną na Bliskim Wschodzie [<https://wzzw.wordpress.com>].

4. Nowe bieguny? Rosja, Chiny i reszta świata – czy duet USA i Chiny?

W 2015 roku na największej od czasów Stalina paradzie wojskowej na Placu Czerwonym obok Władimira Putina znajdował się bliski mu duchowo lider Chin Xi Jinping. Były to obchody 70. rocznicy zwycięstwa w Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej. Prezydent Putin chciałby, aby obecność Xi symbolizowała nowy wielobiegunowy układ światowy, w którym najważniejsze role odgrywają Moskwa i Pekin. [<http://www.wnp.pl/informacje/rosyjski-plan-obrony-na-lata-2016>].

Chiny nie mają obecnie nic przeciwko rosyjskim inicjatywom na różnych frontach, w tym wojennych. Tak długo, jak USA i UE zajęte są zaostrzaniem antyrosyjskich sankcji, Chiny mają okazję, by zyskiwać dostęp do energetycznych i mineralnych zasobów Rosji, a także zwiększać swój wpływ na Kreml w sprawach o kluczowym znaczeniu dla kontynentu euroazjatyckiego [Trojo 2015].

Pod koniec 2015 roku i na początku 2016 roku odbywała się spektakularna demonstracja sił rosyjskich w Syrii. W atakach rosyjskiego lotnictwa zginęło 655 dżihadystów z Państwa Islamskiego (IS), 924 bojowników syryjskiej opozycji oraz Frontu Al-Nusra, syryjskiego odłamu Al-Kaidy. Wśród ofiar jest 792 cywili, w tym 180 dzieci poniżej osiemnastego roku życia i 116 kobiet. [<http://www.wnp.pl/informacje/ponad-2-3-tys-ofiar-rosyjskich-nalotow>].

Ponadto należy dodać, iż gospodarka rosyjska wcale nie jest silna. Inflacja w Rosji wyniosła w 2015 roku 12,9 proc. i przekroczyła założenia rządowe. Rok wcześniej inflacja sięgnęła 11,4 proc. Ceny ropy spadają przez uchylone embargo na Iran [<http://www.polskieradio.pl/>].

Fatalny stan i perspektywy rosyjskiej gospodarki mogą skutecznie zniechęcić inwestorów do zakupu udziałów w tych spółkach, tym bardziej że znajdują się one na liście rosyjskich podmiotów objętych sankcjami [Bereźnicki 2016].

W roku 2015 mieliśmy do czynienia z ogromnym tąpnięciem na chińskiej giełdzie. Chińska gospodarka rozpoczęła hamowanie „w butach na obcasach” [Słomski 2015]. Chiny uznane wcześniej za jeden z biegunów przestrzeni geoeconomicznej, nie spełniają standardów międzynarodowych dotyczących przejrzystości i rzetelności [<http://www.parkiet.com>].

Kryzys w Chinach powoduje również perturbacje w polskich podmiotach. KGHM odnotował duże spadki. Pod koniec roku 2015 i na początku 2016 cena nie przekroczyła 60 zł/akcję. Notowania na warszawskiej giełdzie już dawno nie były tak niekorzystne. Producentowi miedzi szkodzą przede wszystkim bardzo niskie ceny surowca, na które wpływa głównie zła kondycja gospodarcza Chin [Ławrowski 2016].

Problemy Chin najbardziej odczuje Rosja, która gospodarczo jest powiązana z Państwem Środka i bardzo liczy na inwestycje tego kraju. Spowolnienie i pogłębiające się spadki cen ropy i gazu wpędzą gospodarkę Federacji Rosyjskiej w poważną recesję [Gomułka 2015; www.biztok.pl].

Zbliżenie się obu krajów, planowane wielkie inwestycje i współpraca mogą okazać się znacznie trudniejsze niż sądzono. Rosja i Chiny zawarły w ostatnim czasie rekordową liczbę umów. Za cenę wsparcia finansowego, kontraktów energetycznych i wpływów w poradzieckiej Azji Środkowej Pekin kupił sobie decyzję Dumy. Chodzi o przyznanie Chinom prawa do udziału w zagospodarowaniu Syberii i Dalekiego Wschodu i wolną rękę w budowie tzw. Nowego Szlaku Jedwabnego [<http://www.biztok.pl>].

Tymczasem Stany Zjednoczone zaczynają podnosić stopy procentowe, napędzając ogromną relokację kapitału z rynków wschodzących do rozwiniętych i odbiera-

jąc siłę gospodarkom wschodzącym, z których wiele jest poważnie zadłużonych [<http://tvn24bis.pl>].

Tak więc ani „trójbiegunowa przestrzeń”, ani „dwubiegunowa” – USA i Chiny nie wchodzi już chyba w grę. Chiny mają oczywiście potencjał, ale czy mogą być i będą jedną z potęg gospodarczych? „Gospodarka Chińska nie rozwijała się tak dynamicznie i szybko, jak rosły ceny akcji. Tworzyły się samowolnie piramidy finansowe, które nawet były wspierane i reklamowane przez publiczne media [Ślęzyk 2006]. Władze chińskie są rządne dominacji w świecie i mają duże apetyty, jednak stosując manipulację, nie doprowadzą do gruntownych zmian.

Politycznie i geopolitycznie, a nawet geoekonomicznie to Rosja właśnie ma i będzie miała wiele do powiedzenia, chociażby przez uzależnienie Europy od rosyjskich dostaw gazu. Tego tak szybko nikt nie zmieni. Dywersyfikacja źródeł energii w Europie jest możliwa w długim czasie.

Zależność Europy od rosyjskich dostaw źródeł energetycznych sięga około 30 proc. Gospodarka niemiecka opiera się w 35 proc. na dostawach gazu ziemnego z Rosji. Polska jest zależna w niemal 80 proc. Inne kraje, takie jak Bułgaria, Czechy, Słowacja, Finlandia i kraje nadbałtyckie, są uzależnione w 100 proc. Trzeba dodać, że 50 proc. dostaw gazu do Europy płynie przez terytorium Ukrainy [Högselius, 2014, s. 280-281].

Stany Zjednoczone, pomimo kryzysów, pozostają potęgą mającą ciągle największe udziały w przemyśle, innowacjach i badaniach. Możliwe, że jeśli się coś uda – to właśnie uda się USA. Wnika to nie tylko z już wypracowanych metod, ale z otwartości, szerokiego spojrzenia, rozwoju oraz transparentności przepisów, norm i procedur.

Unia Europejska jest strukturą słabą i mało efektywną. Okazuje się również mało wydolna w sprawach ogólnoeuropejskich [<https://amnesty.org.pl>]. Interesy Niemiec są tu najważniejsze. Oczywiście liczy się również Wielka Brytania, która coraz dobitniej wymyka się spod wspólnej polityki, i ostatecznie to Brytyjczycy zdecydują, czy chcą trwać w tym układzie.

5. Nowa geoekonomia – podsumowanie

Geoekonomia jest to geopolityka wykorzystująca instrumenty gospodarcze.

W związku z tym można powiedzieć, że obecnie geoekonomia wypiera geopolitykę, która i tak wykorzystuje gospodarkę do realizacji swoich celów. Geoekonomia współczesnego świata to jest „krew obiegu” instytucji i władz państwowych oraz całych wspólnot. Wskazuje na pewne prawidłowości i zależności ekonomiczne wynikające z geograficznych uwarunkowań i dostępności zasobów. Geoekonomia ruchu uwzględnia ciągle zmiany środowiska (zwiększenie zanieczyszczeń, zmniejszenie zasobów naturalnych), zmiany potrzeb państw, wspólnot i przedsiębiorstw oraz zmiany w przestrzeni geopolitycznej. Geoekonomia uzasadnia funkcjonowanie oraz dążenia wspólnot i podmiotów w poszczególnych krajach.

Warto w tym miejscu wskazać na współczesną rzeczywistość geoeconomiczną. W Rosji:

- spadek wartości rubla powoduje spadek wartości przedsiębiorstw,
- spadki na giełdach i spadki cen ropy powodują spadek wartości przedsiębiorstw,
- próby ratowania sytemu, prywatyzacja przedsiębiorstw może zwiększyć ich możliwości rozwoju, o ile znajdą się inwestorzy,
- duże ryzyko inwestowania z powodu sankcji,
- brak wolności słowa,
- „dyktat” i ograniczenia prawne,
- manipulacja medialna,
- brak pełnego wsparcia kreatywności, otwartości i twórczej wolności,
- silne struktury odpowiedzialne za geopolityczne i geoeconomiczne wpływy, co może powodować rozwój i wzrost wartości przedsiębiorstw.

W USA:

- wolnorynkowe błędy, brak kontroli nad systemem finansowym,
- wpływ ośrodków finansowych na politykę,
- wolność bez krytycyzmu,
- otwartość gospodarki na innowacje,
- wspieranie badań i rozwoju i innowacji,
- brak koncepcji oddłużenia kraju,
- ciągle poszukiwanie najlepszych rozwiązań,
- uniezależnianie się od wpływów innych, w tym od dostaw zasobów,
- dywersyfikacja źródeł,
- walka o wpływy na Bliskim Wschodzie,
- wsparcie ugrupowań walczących z ISIS, ożywienie przemysłu zbrojeniowego,
- podniesienie przez Bank Centralny USA stóp procentowych, co jest sygnałem uznania poprawy sytuacji w gospodarce amerykańskiej i będzie skutkowało umacnianiem się dolara – w konsekwencji doprowadzi to do wzrostu wartości przedsiębiorstw i wartości kapitału ludzkiego,
- wartość odkryć i wynalazków jest odpowiednio wyceniana i chroniona.

W Chinach:

- interesy z Kremlem i innymi państwami będą prowadzone aktywnie,
- centralne zarządzanie w ChRL wcale nie jest oznaką siły,
- fałszowanie danych, statystyk i informacji powoduje ograniczenia, co do precyzyjnego określania stanu gospodarki, jak i sytuacji przedsiębiorstw,
- wartość akcji przedsiębiorstw była sztucznie zawyżona,
- łamanie praw człowieka i nieuznanie pełnych praw jednostki powoduje ograniczenia w rozwoju i wzroście wartości kapitału ludzkiego,
- powstawanie piramid, liczne oszustwa – aby „zebrać” wolne środki z rynku,
- powstawanie podmiotów, które produkowały i wytwarzały oraz budowały dla samego faktu, nie uwzględniając popytu, rynku, potrzeb i możliwości ludności (przykładem są stojące puste osiedla nowoczesnych budynków).

W Unii Europejska:

- brak wspólnej geoekonomii,
- interes „najmocniejszych” jest najważniejszy,
- realizowane są cele geoeconomiczne największych państw UE,
- instytucja mało skuteczna, niewydolna,
- słaby system polityki zagranicznej,
- wartość przedsiębiorstw nieznacznie spada ze względu na zawirowania na rynkach światowych,
- istnieją obawy co do rozwoju przedsiębiorstw i inwestycji w Rosji,
- silne wpływy gospodarcze i finansowe na politykę państw, w tym UE, powodują, że obawy te są „zamortyzowane”, co w konsekwencji – w dłuższej perspektywie – nie zahamuje rozwoju i ekspansji na rynki wschodnie.

W Polsce:

- gospodarka polska jest uzależniona i od Rosji, i od Niemiec (największa wymiana handlowa), również z powodu decydujących głosów Niemiec w UE,
- geopolityka Polski respektuje realia i wspiera gospodarkę,
- wspieranie innowacji,
- wartość giełdowa przedsiębiorstw przez zawirowania na rynkach międzynarodowych maleje, wydaje się, że przedsiębiorstwa będą odrabiać straty,
- wiele przedsiębiorstw jest niedowartościowanych,
- brakuje ścisłej współpracy między nauką a przedsiębiorstwami, co pozwoliłoby odpowiedzieć na zapotrzebowanie rynków oraz wzmocnić gospodarkę,
- potrzebna jest przestrzeń, w której przedsiębiorstwa i państwo oraz jego instytucje będą mogły odrobić straty kilkudziesięciu lat,
- przestrzeń tę musi stworzyć władza ustawodawcza, zapewniając z jednej strony dowartościowanie i rozkwit myśli, wynalazków, pomysłów, innowacji, a z drugiej uszczelniając system podatkowy, który niestety pozwalał na nadużycia i oszustwa dużych korporacji, co osłabiło w znacznym stopniu finanse państwa i rozwój rodzimego przemysłu, w tym małych przedsiębiorstw.

Jak się wydaje na arenie międzynarodowej będą jednak dwie siły – Rosja, USA w towarzystwie innych mniej skutecznych graczy. „Rosja Putina” o szerokich geoeconomicznych wpływach, w której dziś trudno mówić o wolności słowa, oraz Stany Zjednoczone, po finansowych perturbacjach, ale pełne nowych wyznań i otwarte na innowacje.

Geoekonomia jest nieodzownym elementem życia gospodarczego i politycznego państw oraz wspólnot. Obecnie jednak zmierzamy ku weryfikacji obranych kierunków (w tym weryfikacji liberalizmu, neoliberalizmu). Wydaje się, że bliżej poszczególnym państwom do poszukiwania własnej drogi (autorytetów) i do obrony interesów narodowych. Wspólnoty państw zdają się mało skuteczne, a struktury aż nadto rozbudowane. Wydaje się, że poszczególne państwa coraz świadomiej zaczynają spostrzegać swoje geograficzne uwarunkowania oraz gospodarcze możliwości i szanse. Należy podkreślić, iż polityka powinna jednak sprzyjać rozwojowi gospo-

darczemu i nie powinna używać gospodarki do manipulacji i do robienia interesów kosztem innych społeczeństw, a nawet kosztem życia wielu ludzi, jak to ma miejsce na Ukrainie.

Literatura

- Bereźnicki J., 2016, *Największe rosyjskie firmy państwowe. Kreml będzie musiał wyprzedać rodowe srebra dla ratowania budżetu*, <http://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artykul/najwieksze-rosyjskie-firmy-panstwowe-kreml,159,0,2006431.html> (5.02.2016).
- Boniface P. (red.), 2013, *L'année stratégique 2014: Analyse des enjeux internationaux*, Institut de Relations Internationales et Stratégiques, Armand Colin, Paris.
- Fierla J. (red.), 2011, *Polska w Europie, zarys geograficzno-ekonomiczny*, PWE, Warszawa.
- Foldvary F., 1999, *Geo-economics Remedies for Urban Sprawl and Blight*, Berkeley, www.forldvary.net/works/city.html (14.04.2016).
- Frączyk J., 2015, *KGHM przeprowadzi testy na utratę wartości majątku*, <http://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artykul/kgmh-przeprowadzi-testy-na-ustrate-wartosci,85,0,1988949.html> (20.04.2016).
- FT, 2014, *Russia targets US space projects*, Financial Times, 14.05.2014.
- Gostomski E., 2012, *Gospodarka Niemiec*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Góralczyk B., 2014, *Geoekonomia wypiera geopolitykę*, <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/geoekonomia-wypiera-geopolityke/> (30.01.2016).
- Grosse T.G., 2014a, *W poszukiwaniu geoekonomii w Europie*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa.
- Grosse T.G., 2014b, *Geoekonomiczna analiza kryzysu ukraińskiego*, <http://www.nowapolitologia.pl/politologia/europeistyka/geoekonomiczna-analiza-kryzysu-ukrajnskiego> (4.02.2016).
- Grzesiak H., 2013, *Niepełnosprawność w Chinach*, Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej, nr 2, pressto.amu.edu.pl/index.php/ikps/article/download/1514/1479, s. 3-14.
- Haliżak E. (red.), 2012, *Geoekonomia*, Scholar, Warszawa.
- Högselius P., 2014, *Red Gas: Russia and the Origins of European Energy Dependence*, The American Historical Review, Oxford Journals, vol. 119, issue 1.
- Kanet R.E., Piet R. (red.), 2014, *Shifting priorities in Russia's foreign and security policy*, Ashgate, Burlington, VT.
- Kuczyński P., 2015, *Światowa ekonomia stanęła na głowie*, <http://www.bankier.pl> (4.02.2016).
- Lachowski T., 2016, *Wojna, której Syria nie wygra. Analiza*, <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/wojna-ktorej-syria-nie-wygra/nxenqp> (22.04.2016).
- Luttwak E., 2000, *Turbokapitalizm. Zwycięzcy i przegrani światowej gospodarki*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław (*Turbo-capitalism. Winners and Losers in the Global Economy*, 1998).
- Ławrowski P., 2016, *Akcje KGHM nie były tak tanie od 2010 roku*, <http://www.money.pl/gielda/spolka-dnia/artykul/akcje-kghm-nie-byly-tak-tanie-od-2010-roku,63,0,1992511.html> (22.04.2016).
- Mańkowski M., 2016, *Miasta-widma w Chinach naprawdę istnieją. Mogłyby zamieszkać w nich miliony ludzi, ale świecą pustkami*, <http://natemat.pl/53005,miasta-widma-w-chinach-naprawde-istnieja-moglyby-zamieszkac-w-nich-miliony-ludzi-ale-swieca-pustkami> (15.04.2016).
- Słomski D., 2015, *Kryzys w Chinach. Jakie konsekwencje dla światowej gospodarki?*, http://www.biztok.pl/waluty/kryzys-w-chinach-jakie-konsekwencje-dla-swiatowej-gospodarki_a22069 (16.04.2016).
- Ślasyk L., 2006, *Ding Ning. Znika 7,6 miliarda dolarów*, <http://chiny24.com/news/ding-ning-znika-76-miliarda-dolarow> (4.02.2016).

- Trojo M., 2015, *Twarda waluta, miękka siła, czyli dlaczego dla chińskich strategów geoekonomia jest ważniejsza od geopolityki*, <http://nowadebata.pl/2015/07/08/twarda-waluta-miekka-sila-czyli-dlaczego-dla-chińskich-strategow-geoekonomia-jest-ważniejsza-od-geopolityki/> (20.04.2016).
- Whitbeck R., 1929, *A science of geomomics*, *Annals of the Association of American Geographers*, vol.16, no. 4, s.117-128.

Źródła internetowe

- <http://chiny24.com/news/chiny> (23.04.2016).
- http://finanse.wnp.pl/inflacja-w-rosji-powyzej-prognoz-w-2015-r,264494_1_0_0.html (15.04.2016).
- <http://niezalezna.pl/74646-nie-tylko-kolonia-ataki-na-kobiety-w-innych-niemieckich-miastach> (23.04.2016).
- <http://tvn24bis.pl/ze-swiata,75/kryzys-gospodarczy-w-chinach-rujnuje-rosjanom-nowy-rok,610581.html> (20.04.2016).
- http://www.biztok.pl/waluty/kryzys-w-chinach-jakie-konsekwencje-dla-swiatowej-gospodarki_a22069.
- <http://www.businessinsider.com/60-minutes-chinas-ghost-cities-2013-3> (22.04.2016).
- <http://www.parkiet.com/artukul/31,1259560-Chiny-oskarzone-o-falszowanie-statystyk-.html>, Partia ukrywa skalę spowolnienia (23.04.2016).
- <http://www.pismofronda.pl/slepa-antyaborcyjna-furia-chen-guangchenga> (23.04.2016).
- <http://www.polskieradio.pl/42/273/Artykul/1564611,Rosja-inflacja-w-2015-r-wyniosla-129-proc> (23.04.2016).
- <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1568000,Zadyszka-smoka-Chiny-na-krawedzi-kryzysu-analiza> (23.04.2016).
- <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/niemieckie-media-ataki-imigrantow-na-kobiety-w-kolonii-i-hamburgu,608198.html> (23.04.2016).
- http://www.wnp.pl/informacje/ponad-2-3-tys-ofiar-rosyjskich-nalotow-w-syrii,264417_1_0_0.html (20.04.2016).
- http://www.wnp.pl/informacje/rosyjski-plan-obrony-na-lata-2016-20-nato-glownym-zagrozeniem,264507_1_0_0.html (20.04.2016).
- <http://zmiany.naziami.pl/wiadomosc/seria-brutalnych-atakow-tle-seksualnym-w-niemczech-grupy-mlodych-islamistow-osaczaly-kobie> (23.04.2016).
- https://amnesty.org.pl/no_cache/aktualnosci/strona/article/8703.html (23.04.2016).
- <https://www.hrw.org/node/258857> (23.04.2016).
- <https://www.youtube.com/watch?v=-a9Xuyw9l3Y> (22.04.2016).
- https://www.youtube.com/watch?v=pbDeS_mXMnM (22.04.2016).
- <https://wzzw.wordpress.com/2016/01/08/%E2%96%A0%E2%96%A0-nokaut-dziennikarstwa-w-niemczech/> (23.04.2016).